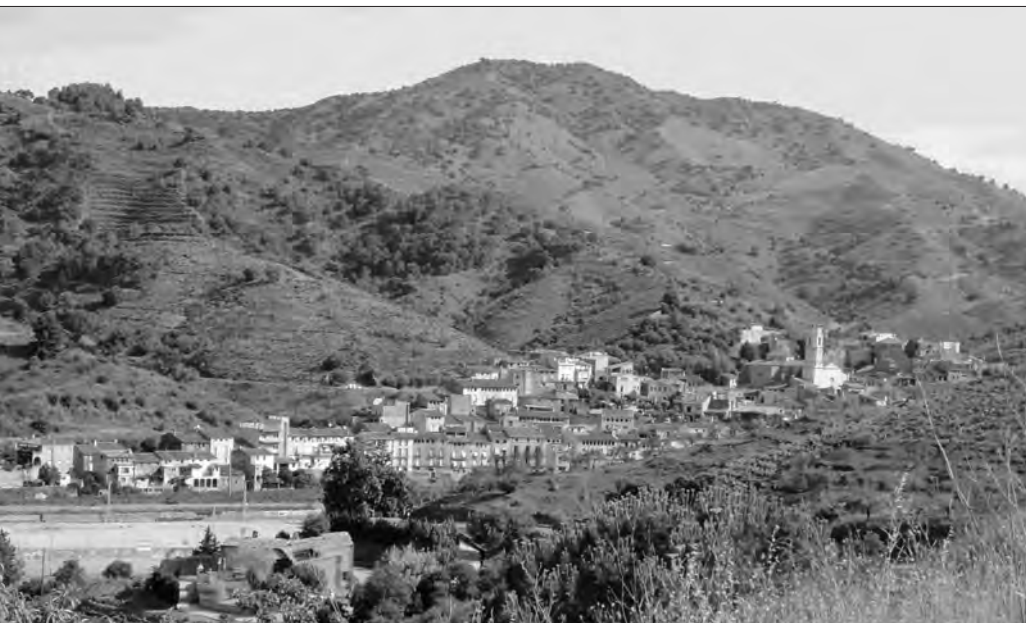

UNA NEVERA QUE HAVIA PASSAT PER ALT, AL PRIORAT

(TEXT) Ramon Amigó

(FOTOGRAFIES) M. Carme Jiménez

Els meus amics saben que em vaig interessar per fer l'inventari de les neveres que hi havia hagut al Camp de Tarragona. Hi vaig trobar trenta-cinc pous de neu i vaig anar obtenint bastant d'informació sobre el comerç de la neu i del glaç: els comerciants, els preus, el transport, les pèrdues de pes i les dates en què es va produir tot aquest negoci entre el segle XVI i el XIX. Tot això va donar lloc a un llibre que Publicacions de l'Abadia de Montserrat va editar l'any 2002 amb el nom d'*El tràfic amb el fred al Camp de Tarragona*. Després vaig voler veure què havia passat al Priorat. Sospitava que al Priorat el negoci de la neu era una exclusiva de la cartoixa d'Escaladei. Ja havia trobat notícia d'aquesta activitat cartoixana tot indagant què havia succeït al Camp. I la recerca pel Priorat, municipi per municipi, em va confirmar que hi havia hagut

monopoli per part del cenobi. En va resultar un article que va ser acollit per Treballs de la Societat Catalana de Geografia, 60, de l'any 2005.

Hi pot haver qui argumenti en contra d'aquesta sospita meva, tenint en consideració que hi havia hagut un pou de neu a Cornudella de Montsant, del qual no en queda record, i un altre al mas de Magrinyà, que molta gent coneix. Dos punts que geogràficament cauen dintre el perímetre de la comarca del Priorat administratiu actual, que no coincideix amb el Priorat històric. Convé no oblidar que Cornudella no era domini d'Escaladei, sinó del comtat de Prades. Vam trobar un document de 1708 que parla de l'arrendament del pou de Cornudella, però aquesta nevera ja devia existir des de molt abans. L'última notícia és de 1815, quan el pou i les basses geladores van ser venuts. Tampoc no era possessió de la Cartoixa el pou del mas de

Magrinyà, que és al terme municipal de Colldejou (Camp de Tarragona), que havia estat domini de la seu episcopal de Tortosa i que, fisiogràficament, és dintre del Priorat administratiu.

Vam descobrir un pou a Falset gràcies a què, en aquella vila, es parla del carrer de la Nevera. Però només n'hi ha notícia oral, i encara escassa, perquè molt poques persones en conserven el record. A Capçanes en vam endevinar un rastre a partir del nom d'una finca que es coneix com la Nevera. Vet ací també dues localitats no subjectes a l'autoritat cartoixana, perquè devien obediència a una altra senyoria: la baronia d'Entença. I, a Pradell de la Teixeta, un vellet consultat va dir que hi havia hagut un pou de neu a la Serra (de l'Argentera), però en tenia un record molt vague. Aquesta informació de Pradell, tot i que valuosa, és fragmentària i no permet de saber si a Pradell no va passar com veurem que va succeir a Porrera i a Poboleda. El llibre Noms de lloc [...] del Pradell de la Teixeta (E. Prats i J. M. Duran. Barcelona: 2009, edició d'autor), dedica una entrada la Nevera, segons un document notarial de l'any 1624, però no dóna cap informació actualitzada, ni la que nosaltres vam recollir d'aquell vellet, que va ser Miquel Cabrer Bertan, de cal Xiu.

A Porrera, cap dels individus consultats no havia sentit parlar mai de cap pou de neu ni de cap nevera. Per això vam concloure que no hi havia hagut cap explotació nevatera en aquella vila. Però anàvem equivocats perquè el porrerenc Josep Simó i Serres, als seus escrits publicats sota el títol de *Crònica de Porrera*. 1865

(Arxiu Comarcal del Priorat i Ajuntament de Porrera, 2008), explica que un pou de gel es va construir l'any 1791. El Sr. Simó en va veure residus a la vora esquerra del riu de Cortiella, a mig quart d'hora de la vila tirant per amunt, a la Devesa d'Amorós. Explica que aquesta construcció va ser ideada per un frare que era fill d'aquella casa. Allí a la vora s'hi van construir unes basses perquè l'aigua s'hi gelés i produís la matèria primera per omplir el dipòsit. Diu, com a cloenda, que els resultats de l'empresa van ser poc satisfactoris i això, aquesta falta d'èxit, va fer que se l'abandonés.

Tanmateix, nosaltres pensem diferent que no pensava el Sr. Josep Simó. No sabem a quin orde pertanyia el fraret Amorós, sospitem que no era cartoixà i que no tenia el beneplàcit d'Escaladei, de la cartoixa, que era senyora del terme de Porrera.

És lícit de suposar que els frares, senyors del territori, s'oposessin al funcionament de la nevera porrerenca i n'ordenessin l'eliminació amb el dret que els donava exercir la senyoria damunt d'aquell terme. Devien tenir por que la família Amorós, que a l'època desplegava una gran activitat en molts aspectes del comerç local, pogués significar una competència nociva per als interessos de la comunitat conventual. Escaladei gestionava una acció important en el negoci del gel, uns afers que devien ser suculents. Seria interessant d'examinar el llibre de comptes de la comunitat -si un dia apareixia-, sobretot si se'n trobava un de dedicat a anotar el resultat dels negocis del gel, que és de creure que algun frare devia ser l'encarregat de la clavarria. A l'època, es parlava sovint del pou de la Pineda, a l'actual mas dels Frares, al terme de la Febró. Llavors era territori del monestir, i els cartoixans hi van jugar un paper important.

També sabem que, gràcies a una maniobra més aviat artera i fal·laç, els frares es van apoderar del pou de Poboleda. Devia ser essencial

d'exercir l'exclusivitat en el negoci, dintre del bocí de país de la seva senyoria. Pel territori consumidor d'aquest producte hi havia altres proveïdors considerables, com Prades i Alforja, i algun marxant especulador amb empena com, per exemple, el batlle de Vilaverd. L'economia era un factor molt important per tots els senyors, tant els conventuals, com els eclesiàstics, com els comtals i els militars. Igual com ho és ara pel nou senyor, successor dels anteriors, que és l'estat, amb necessitats pecuniàries

permanents i insaciabls, com les dels seus antecessors.

El pou de gel de Porrera devia ser una nevera vista i no vista, tan aviat construïda com condemnada a desaparèixer. Potser no van arribar ni tan sols a empouar-hi. Per això no se'n guarda cap record ni se'n troba cap senyal. És d'agrair que Josep Simó i Serres n'hagués parlat amb una mica de detall a les seves memòries perquè en aquests papers seus hi ha -pel que sabem- l'única notícia vàlida que se'n conserva. ■